

Är antroposofin rasistisk?

ceremonier är starkt påverkade av de ritualer som utvecklades inom det brittiska sällskapet The Hermetic Order of the Golden Dawn vid slutet av 1800-talet.

Ockultismen har en tendens att föröka sig genom delning. (Det har den gemensamt med många andra rörelser som har ett inslag av starkt personligt ledarskap.) Den egentliga teosofin är splittrad i åtminstone tre konkurrerande organisationer. De är alla företrädare i Sverige, men är alla små i förhållande till det antroposofiska sällskapet, som uppstod vid årsskiftet 1912/1913 genom att det tyska teosofiska sällskapet bröt sig ur det internationella sällskapet. Det tyska sällskapet leddes då av Rudolf Steiner. Många svenska teosofier gick från början över till antroposofin, och denna har också haft en starkare medlemsutveckling i Sverige än den egentliga teosofin.

Dessutom finns ett stort antal andra ockulta rörelser med läror som är starkt inspirerade av teosofin: Arlebrand behandlar Den esoteriska vägen (Arkanskolan, Alice Bailey-rörelsen), Summit Lighthouse (Church Universal and Triumphant), Hylozoiken, White Eagle Lodge, Universellt Liv, Nya Akropolis, Martinus kosmologi, rosenkorsorden AMORC, Lectorium Rosicrucianum, Rosicrucian Fellowship, Linbusamfundet, Hermetic Order of the Golden Dawn och Ordo Templi Orientis. Dessutom finns i boken avsnitt om spiritism, esoteriska läkekonster, magiska spådomstekniker, satanism samt "nyhedendom" (shamanism ,

I Folkvett nr 1 1992 har Sven Ove Hansson skrivit en artikel "De svenska antroposoferna och "negerproblemet". Artikeln väcker respekt genom grundlighet och utförliga citat - man slipper de tendensiösa snuttar som figurerat i pressen. En dialog är möjlig i vetenskaplig anda, dvs en korrekt karakteristik kan uppnås.

Rubriksättningen förrycker tyvärr det nyanserade i artikeln. Inte alla lusläser i vår stressade tid. Vad som fastnar är rubriker som "Försvaret för apartheid", "Den ariska eliten". Jaha, säger man, som vi tänkte, rasister. Artikeln handlar dessutom

inte mycket om just svenska antroposofier och "negerproblemet".

Det är nästan omöjligt att hitta en svensk antroposof som försvarar apartheid. Tvärtom görs stora ansträngningar för att bekämpa apartheid, t ex genom att grunda skolor och seminarier med blandade grupper, något rätt unikt och svårt. Läraren vid Kristofferskolan Hans Scholerud har i flera år arbetat hos den färgade befolkningen i Johannesburg och genom "Regnbågsprojektet" gett möjlighet för våra elever att genom regelbundna bidrag bekämpa apartheid, vilket väckt stor anslutning.

asatro och andra försök att rehabilitera förkristna religioner).

Bokens främsta styrka är att författaren har lyckats reda ut och avmystifiera den moderna ockultismens tämligen snåriga idéhistoria. Dessutom är genomgången av de olika ockulta sällskapen välgjord, och ger mer information om dessa organisationer än vad som tidigare fanns tillgänglig på svenska. Boken är på det hela taget väldokumenterad och faktamässigt tillförlitlig.

Personligen skulle jag emellertid gärna ha sett en grundligare diskussion av de tankestoff och termer som ockultismen har tagit upp från naturvetenskapen, och av de vetenskapliga anspråk som är så vanliga inom dessa rörelser. Dessa frågor berörs i boken, men inte särskilt utförligt.

Desto grundligare behandlar författaren relationen mellan ockultismen och den kristna religionen. Han är själv kristen, vilket han alls inte döljer för sina läsare. I ett avslutande kapitel framhåller han kontrasten mellan ockultismen och den kristna tron på en personlig Gud och personlig frälsning och syndaförlåtelse. Han menar också att elitismen och hemlighetsmakeriet inom ockultismen är främmande för kristendomen.

Man behöver inte vara troende för att hålla med honom om att det är mera sympatiskt när en religion öppet visar upp sin lära och sina läroskrifter för alla intresserade än när läroskrifterna hålls hemliga och avslöjas gradvis i utbyte mot visad lojalitet och/eller inbetalda pengar.

Sven Ove Hansson

När Hans Mändl i Antropos 1968 använde uttrycket "den ariska eliten" så var det i samband med beskrivningen av "den ariska invandringen" till Indien och Iran för många årtusenden sedan. "Den ariska invandringen" är en vanlig rubrik i våra historieböcker. Snabbläsaren av Folkvett får föreställningar om att antroposoferna likt Hitler idag odlar tankar om arisk elit. Vad Hansson skriver om är "Negerproblemet" i Antropos 1959-83.

För att kunna göra en objektiv bedömning måste man först få veta vad Antropos stod för under Hans Mändls redaktörstid från 50-talet till 1972. Hansson bygger sin undersökning till största delen på en genomgång av Antropos dessa år. Mändl var jur. dr., judisk flykting från Wien. Han var allt annat än rasist, en luttrad man som i varje människa såg människobrodern. Han skrev själv Antropos till stora delar. Osignerade artiklar var Mändls egna - de spände om vida fält. - Mändl själv präglade tidskriften.

Mändls artiklar om raserna väckte opposition hos svenska antroposofier genom fyrkantiga, förmyndaraktiga formuleringar som kunde gynna fördomar. De två artiklar han tog in av holländarna L.F.C. Mees och Max Stibbe andades koloniala stämningar. Mändls uppsåt var att öka förståelsen mellan folken, men juristen i honom älskade definitionerna. Människor kan aldrig definieras. Man kan endast genom inlevelseförmåga ange tendenser. Samma gäller folken och raserna. Den vita rasens negativa sidor, dödskrafterna, berördes föga.

Min första invändning som opponent mot Hanssons artikel är metoden: Det går inte att uttala sig om en

levande rörelse utan att intervjuva en enda individ. Antroposofi är inte bara texter. Det väsentliga är vad man gör av texterna, hur man tolkar dem och i vilken anda. Semantiker och jurister är väl medvetna om tolkningsmöjligheternas omfång. Särskilt missvisande är det om textkällan är så ensidig som Antropos 1959-83. Humanistisk vetenskap kan inte sitta i elfenbenstorn.

Vill då antroposofier inte riktigt stå för sin syn på rasfrågan, så som Hansson antyder i slutet av sin artikel? Jo, men det är bara det, att varje försök till samtal omedelbart läser sig genom förutfattade meningar: Var och en som talar om raser är rasist. I Forum Järna nr 5 1991 har jag i en artikel "Rasismens rötter" försökt ge en utförlig presentation.

Hansson har helt rätt i att eftersom Antropos efter Mändls bortgång år 1978 publicerade ett föredrag av Steiner om motsättningar mellan vita och färgade folkslag, så måste man tolka detta som rörelsens anslutning till Steiners tankar. Vilken är då denna grundsyn hos Steiner som svenska antroposofier utgår från och som jag tog upp i min artikel?

Först och främst: Raser är något som en gång uppstått och nu skall upphöra. Mänskligheten skall allt mer bli en enhet. All fixering i stam- och blodsinstinkter föder aggressiv nationalism. Wilsons tes om folkens suveränitet bäddade för Östeuropas sönderfall, dagens jugoslavienkris. Endast den fria individen kan föra utvecklingen framåt. Individualiteten reinkarnerar i olika folk under olika epoker och är alltså inte bunden till ras och folk. Ras och folk är inte samma sak. Varje folk, varje minsta folkspilla har en uppgift i mänsklighetens

helhet.

Det är viktigt att vi lär oss genomskåda våra dekadenta, omedvetna rasinstinkter för att bli fria människor. Varje ras är/har varit bärare av positiva krafter från människans olika åldrar. Den antroposofiskt orienterade människan söker leva sig in i själskvaliteterna, egenarten hos olika folk, också med de olika rasinstinkterna. Självfallet rör det sig inte om begåvning. Alla folk har samma intellektuella möjligheter.

Antroposofins mål är att väcka respekt och sympati för den andre, det annorlunda, det som gör människan rik. Genom det som är olikt kan vi lära och utvecklas. Men detta kräver att vi utvecklar inlevelseförmåga och kunskap. Detta framhöll Steiner redan 1910 då han såg världskrigen nalkas. Detta synsätt gör att antroposofiskt inspirerade miljöer, t ex waldorfskolor, uppvisar en så påfallande respekt för olika folk och kulturer att mobbning knappt finns. Den västerländska rasismen som visade sitt fasansfulla ansikte i nazismen, byggde på dogmen om allas olikhet och därmed olika värde. Efter kriget sökte vi lösa problemet med en motsatt dogm: Allas likhet och därmed lika värde. Märkligt nog ökar ändå rasismen och nationalismen. Alla märker att vi inte är lika, och det som är olikt respekteras inte. Etniska krig blir oundvikliga. Antroposoferna vill visa en tredje väg: Vi är alla olika, det är våran rikedom, men vi har lika värde. Detta synsätt hör framtiden till, men missförstås. Den enda svenska antroposof Hansson citerar är undertecknad, och det rör sig om ett kort stycke i en artikel i Antropos 1983 om historieämnet. Så lite har också skrivits. Vill men undersöka om de olika raserna histo-

riskt bär/har burit särskilda krafter motsvarande människans olika åldrar, så förfaller man till rasism om man värderar en ålder högre än en annan.

Jag skrev i Antropos att "amerikanska män en gång av hänsynslöt vinningsbegär slog negrer i kedjor - människor som stod på barnets utvecklingsnivå - och släpade dem från urskogen fria liv till sitt eget hemland för att förslava och grymt utnyttja dem..." Och jag avslutar med att hävda att den enda lösningen nu är att amerikanerna gör allt för att höja de förslavade negrerna till sin egen nivå och standard. - Kravaller i Los Angeles för några månader sedan bekräftar detta.

Detta stycke ser Hansson som en bekräftelse på att jag stöder Steiners uppfattning att negrer stod på barns nivå. - Jag anser inte att negrer står på barns utvecklingsnivå och så ansåg inte Steiner. Det rör sig om nyanser. I naturtillståndet i Västafrika stod negrerna på barnets utvecklingsnivå, en uppfattning som bekräftas genom t ex Mary Kingsleys skildringar. För henne var det något positivt, hon älskade sitt Afrika, en kontrast till det viktorianska England. När människan lämnar naturtillståndet, när alfabetisering och skolgång börjar, förändras medvetandet, och det är inte bara positivt. Ingen av de många svenska waldorflärare jag känner skulle vilja stödja ett så grovt uttalande som "Negerer står på barnets nivå". Däremot skulle flertalet nog stödja, att man kan uppleva något varmt och spontant i mötet med afrikaner och deras kultur. Steiner ger inga "läror", han vill väcka tankar.

För att kunna förstå människan, människor, krävs ett tänkande som

aktiverar båda hjärnhalvorna. De naturvetenskapliga mätmetoderna är ett grovmaskigt nät som inte kan fånga själsliga nyanser. Det klarar konsten, diktningen bättre - en kunskap som vår tekniska tid undervärderat. Vad slår mot oss vid mötet med t ex afrikansk eller indisk kultur? Vilka annorlunda stämningar. Vad ligger bakom? Vi vet så lite, gåtorna är stora. Redan mellan smålänning, skåning och dansk märks spännande skillnader. Kan en ny sund folkpsykologi bana väg för förståelse mellan Europas folk och världen? Frågan har varit tabu sedan 1945. EG gör frågan högaktuell. Kan det mångnationella komma till heders?

Vetenskapen och dess metoder utvecklas ständigt. Vetenskapen är gränsöverskridande. En dag kanske vi kan bevisa vad alla visste: Att folk är olika. Kan antroposofin vara rasistisk om den med all makt bekämpar rasism?

Hans Möller

Svar:

Rudolf Steiner hävdade att han på ockult väg kunde fastställa att människor av olika "raser" hade olika psykiska kännetecken. Det finns emellertid inga som helst vetenskapliga belägg för några sådana psykiska skillnader. Vi människor är förvisso mycket olika, men de psykiska olikheterna har inget att skaffa med "ras".

Steiners påståenden om "rasernas" kännetecken är lika trista som banala återspeglings av västerländska och imperialistiska rasfördomar. Detta gäller inte minst hans påståenden om att svarta människor skulle ha - eller ha haft - en mera barnlig personlighet än människor med annan hudfärg. Det är ett anmärkningsvärt tecken på trohet mot Steiner att Möller återigen - år 1992 - försvarar dessa påståenden. "I naturtillståndet i västafrika stod negrerna på barnets utvecklingsnivå, en uppfattning som bekräftas genom t ex Mary Kingsleys skildringar."

För att bekämpa rasism och främlingshat behövs ingen "ny sund folkpsykologi" grundad på Rudolf Steiners rasfördomar. Tvärtom krävs att vi gör upp med alla former av rasfördomar.

Sven Ove Hansson